De Levende Natuur 80 (11):261-262 (1977)

Over afwijkend gekleurde vogels of het nut van een oud dagboek

G. VAN BEUSEKOM

In De Levende Natuur van september 1977 schrijft L. M. J. van den Bergh „Over veldwaarnemingen van afwijkend gekleurde vogels". „Gedurende de laatste jaren", zo lezen wij, „werden meermalen „lichtbruine" kleurafwijkingen bij een aantal vogelsoorten waargenomen". Als no. 8 van zijn overzicht wordt een Scholekster vermeld, gezien op 15 januari 1976 op een hoogwatervluchtplaats aan het Volkerak bij St-Philipsland (Z), „die opviel doordat alle normaliter zwarte partijen lichtbruin waren. De wangen van dit exemplaar waren wit. Op de rug waren enkele witte vlekken aanwezig. Oog-, snavel- en pootkleur waren normaal. Een vrijwel identiek gekleurde Scholekster werd op 17 juli 1976 gezien in het Greffelkampse Broek bij Didam (Gld.)."

Dit stukje voerde mijn gedachten een kleine 50 jaar terug naar De Beer en naar een oud dagboek van vogelwaarnemingen. Naar aanleiding daarvan schreef ik in „Het Vogeleiland", 1930, (p. 55):

„De dag daarop" (7 juni 1928) „is er een van regen en wind; later klaart het wat op en we gaan maar wat langs het strand en de Zuidpier loopen. Een troep van zoowat vijfenzeventig scholeksters staat wat te luieren en dutten op het strand. Wat een verschil in kleur en tekening! Dat merk je pas op wanneer ze in zoo'n grooten troep bij elkaar staan.

Kijk, voor het grootste deel bestaat dit gezelschap uit jonge vogels. Daarmee bedoel ik in dit geval vogels van zoowat een jaar oud, de jongen van dit seizoen zijn nog niet zoover dat ze op eigen houtje gaan rondzwerven. Die jonge dieren kun je herkennen aan de donkere punt van hun bleek-oranje snavel. Maar er zijn ook enkele oude vogels bij, die den snavel heelemaal oranjerood hebben. Let nu eens op hun veerenpakje.

Die oude vogels hebben een mooi glanzend-zwarten kop, nek en rug, maar één is er bij, die er heel wonderlijk uitziet: zijn snavel is heel gewoon, misschien wat bleeker dan van de andere ouden, maar wat bij een gewone scholekster zwart is, dat is bij hem grauwbruin, het bruin van een oeverloopertje! Dat is een rare snuiter onder de scholeksters.

We zijn intusschen wat dichterbij gekomen, de slapers steken den kop op en laten ons den snavel zien. Nu moeten we eens op de jongen letten. De mantel is bij hen lang niet zoo glanzend gitzwart als bij de oude vogels, meer bruinzwart, en bij enkele zitten er zelfs groote witte vlekken in, echt rommelig. Wat een verschil met de gave teekening van dien vogel ernaast. Maar zie eens, die heeft ook een donkere snavelpunt, dat is dus ook nog geen volwassen vogel! En kijk nu eens naar zijn kop, daaraan zie je toch ook iets vreemds? Over de keel loopt namelijk een smal wit dwarsbandje in het pikzwart; aan weerszijden heeft het een verbreeding die aan den zijkant van den nek een duidelijke witte vlek vormt.

De Levende Natuur 80 (11):261-262 (1977)

Als we den troep nog eens doorzien, dan merken we op dat de meeste vogels met donkergepunten snavel en bruinzwarten mantel – al of niet met veel wit erin – dat keelbandje missen, terwijl het wel voorkomt bij vogels met donkergepunten snavel en geheel zwarten mantel. De oude vogels van dezen troep – die met geheel rooden snavel dus – zijn geen van allen in het bezit van dit keelbandje. Bij andere gelegenheden zagen we ook in den zomer wel eens oude vogels met een witten keelband, 's winters hebben de meeste er een. Hoe dat allemaal zit is dus niet geheel duidelijk. Dat keelbandje behoort niet uitsluitend bij het winterkleed, want je ziet het ook in den zomer. Jeugdkleed is het ook niet, want ook oude vogels lopen ermee. Ge ziet wel, de eene scholekster is de andere nog niet."

Die bruine Scholekster van ons kwam dus geheel overeen met die van St. Philipsland in 1976! Ik heb later nooit meer een bruine Scholekster gezien en ook nooit een waarneming erover gelezen. Het trof mij dat de auteur er nu, na bijna een halve eeuw, de aandacht op vestigt. Onze oude waarneming toont wél aan dat het verschijnsel niet beperkt blijkt tot de laatste jaren!

Litteratuur:

Beusekom, G. van, F.P.J. Kooymans, M.G. Rutten en N. Tinbergen, 1930. Het Vogeleiland. Schoonderbeek, Laren.

Vragen en korte mededelingen

Veldmuiscensus

Veel soorten vogels eten Veldmuizen. Zij zijn vooral te vinden onder de roofvogels, de uilen en de reigers, maar ook bepaalde zangvogels (kraaien, klauwieren) en meeuwen versmaden een Veldmuis niet. Binnen de eerst genoemde groepen zijn een aantal soorten, waarvan de Torenvalk, Ransuil en Blauwe reiger het meest algemeen zijn, die bij hun voedselvoorziening zo gericht zijn op die Veldmuis, dat ze in een jaar meer of minder jongen groot brengen afhankelijk van de aantallen van dit zoogdiertje.

De Veldmuis komt in het gehele land voor, speciaal in de cultuurgebieden, en daarvan met name op de graslanden, dijken en bermen. Bekend is dat de veldmuisstand van jaar tot jaar sterk kan schommelen en velen, o.a. Van Wijngaarden in 1957 in het Vakblad voor Biologen 37: 1-8, hebben er op gewezen dat er een periodiciteit in deze fluctuaties aanwezig is. Meestal is er eens in de drie jaar sprake van een piek in de dichtheid, hoewel diverse factoren waaronder het weer deze top een jaar kunnen vervroegen of verlaten. Vroeger bereikte de veldmuisstand veelvuldig zulke hoge dichtheden dat er sprake was van een plaag, tegenwoordig komt dit nog maar in zeer weinig gebieden voor. De topdichtheden worden gewoonlijk over grote oppervlaktes, vaak in geheel Nederland, in het zelfde jaar bereikt, hoewel ze niet overal en in elk jaar even hoog zijn.

Voor de interpretatie van populatiegegevens van veldmuiseters zou het zeer nuttig zijn om de beschikking te hebben over relatieve cijfers van de veldmuisstand, al zouden het maar zeer globale cijfers zijn. In het verleden zijn hier en daar gegevens over de veldmuisfluctuaties verzameld, zowel in het veld als van uit archieven, en ook nu gebeurt dit nog wel op zeer beperkte schaal. Wat echter ontbreekt zijn vergelijkbare cijfers van recente schommelingen. Om dit voor de toekomst te ondervangen zien wij geen andere mogelijkheid dan het opzetten van een veldmuiscensus. Wij denken dat een kleinschalig vangproject uitgevoerd op een aantal plaatsen verspreid over het land voldoende gegevens zal opleveren. Met de term „kleinschalig" bedoelen wij het driemaal per jaar met een honderdtal vallen gedurende één dag vangen in vaste graslandgebieden (door de medewerker zelf te bepalen). Er zal dus niet veel tijd mee gemoeid zijn.

Onze vraag is of er mensen zijn die hieraan willen meedoen omdat ze als „vogel- of zoogdierman" geïnteresseerd zijn in de resultaten, of omdat ze door hun werk: terreinbeheerder, agrariër, belang hebben bij het kennen van de veldmuisstand in hun terrein, of omdat ze het gewoon leuk vinden en het belang van zo'n census inzien. Geïnteresseerden kunnen contact met ons opnemen. Er wordt gezocht naar mogelijkheden om de medewerkers van muizevallen te voorzien, zodat er geen financieel beletsel om mee te werken behoeft te zijn. Verder zouden we ter aanvulling van de spaarzame gegevens van de afgelopen jaren graag contact hebben met personen die weten dat er in bepaalde jaren sprake was van veldmuispieken. Tenslotte zou-